

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

3^ο ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟ
ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

3rd INTERNATIONAL CONFERENCE
on EARLY CHILDHOOD EDUCATION

"Η έρευνα στην παιδική ηλικία:
Προσδιορίζοντας ένα νέο ερευνητικό τοπίο"

"Research on Early Childhood:
Defining the new research landscape"

Ioannina - 11, 12 & 13 May 2012

Στο Συνεδριακό Κέντρο "Κάρολος Παπούλιας" του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων
Congress Center "Karolos Papoulias", University of Ioannina, Greece

Επιμέλεια: Σπύρος Χ. Πανταζής, Χαρίλαος Κ. Ζάραγκας

3^ο ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ
3RD INTERNATIONAL CONFERENCE ON EARLY CHILDHOOD EDUCATION

Ιωάννινα, 11-13 Μαΐου 2012

Επιμέλεια Έκδοσης: **Σπύρος Χ. Πανταζής**
Χαρίλαος Κ. Ζάραγκας

Editors: **Spyros Ch. Pantazis**
Charilaos K. Zaragas

Creative Art Director: Λάζαρος Θ. Σιώζος

Ο πίνακας στο εξώφυλλο είναι έργο του Δημήτρη Ράτσικα

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

3^ο ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟ
ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

3rd INTERNATIONAL CONFERENCE
on EARLY CHILDHOOD EDUCATION

" Η έρευνα στην παιδική ηλικία:
Προσδιορίζοντας ένα νέο ερευνητικό τοπίο "

"Research on Early Childhood:
Defining the new research landscape"

Ioannina - 11, 12 & 13 May 2012

Στο Συνεδριακό Κέντρο "Κάρολος Παπούλιας" του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων
Congress Center "Karolos Papoulias", University of Ioannina, Greece

For more information: <http://pedagogy.gr/en/announcements.html> - email: 3sunpra@cc.uoi.gr

Hans **Böckler**
Stiftung

GRADUIERTEN KOLLEG
KINDHEITEN IM SPANNUNGSFELD

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ - CONTENTS

Πρόλογος	11
Χαιρετισμός	12
ΜΕΡΟΣ 1ο	17
Η ιστορία της παιδικής ηλικίας και η εναλλαγή της ανά τους αιώνες	
Χαράλαμπος Μπαμπούνης	18
Η εφημερίδα “Φοιτητής” (1869) το πρώτο δημοσιογραφικό βήμα σπουδαστών του Πανεπιστημίου Αθηνών	
Παναγιώτα Γ. Κωνσταντοπούλου	26
Αναγνώσματα από το περιοδικό «ΠΑΙΔΙΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ» της Κωνσταντινούπολης (Οκτ. 1898 – Σεπτ. 1899).	
Σοφία Αυγητίδου, Α. Α. Γεωργοπούλου, Α. Μουταφίδου	33
Θεωρίες για την παιδική ηλικία στο κείμενο της σύμβασης για τα δικαιώματα του παιδιού.	
Καλεράντε Ευαγγελία	49
Η διαλεκτική των δικαιωμάτων στις Διακηρύξεις για τα Δικαιώματα του Παιδιού.	
Γεώργιος Γρόλλιος	61
Προοδευτική εκπαίδευση και παιδική ηλικία.	
ΜΕΡΟΣ 2ο	72
Παιδική Ηλικία και Λογοτεχνία	
Γώπη Ευθυμία, Ντίνας Δ. Κώστας	73
Τα κειμενικά είδη στο Νηπιαγωγείο: η περίπτωση του ονόματος.	
Μαίρη Μαργαρώνη	85
Ο Γεροστάθης ή αναμνήσεις της παιδικής μου ηλικίας του Λέοντος Μελά: συγκρότηση ταυτοτήτων στην ηθικοπλαστική παιδική λογοτεχνία στα μέσα του 19ου αιώνα	
Παρπαρούση Γεωργία	98
Έχω γιο στα γράμματα κόρη στα ξομπλιάσματα. Αντιλήψεις για το σχολείο και τη μόρφωση των παιδιών στο ελληνικό δημοτικό τραγούδι.	

Καπραβέλου Αλεξία	108
Προβλήματα στην εκπαίδευση και προτάσεις αλλαγών, μέσα από τις συλλογές διηγημάτων της Έλλης Αλεξίου: «Σκληροί αγώνες για μικρή ζωή» και «Υπολείμματα επαγγέλματος»	
ΜΕΡΟΣ 3ο	118
Παιδική Ηλικία και Μάθηση	
Ψαριανός Ερμόλαος, Ψαριανού Χρύσα	119
Κριτική θεώρηση της κονστрукτιβιστικής διαδικασίας της γνώσης στη πιαζετιανή θεωρία	
Mcs. Lilo (Cinga) Zhuljeta	129
Ο επικοινωνιακός λόγος του παιδιού προσχολικής ηλικίας και το γλωσσικό περιβάλλον μάθησης	
Βασίλειος Γ. Κατσιμάρδος	142
Η προσέγγιση των παιδιών στη νέα γνώση. Τρόποι ενίσχυσης της συνεργατικής και της αυτορυθμιζόμενης μάθησης των μαθητών.	
Τσάρπα Ιωάννα	153
Σχεδιασμός, οργάνωση και αξιολόγηση των προαιρετικών οικονομικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων για την παιδική ηλικία.	
Καραγιώργου Ιωάννα, Χατζηγεωργιάδου Σοφία	164
«Παιδικό Μουσείο Αγάπης», ένα πρόγραμμα ενίσχυσης των μαθησιακών των μαθησιακών εμπειριών των παιδιών, μέσω της συνεργασίας σχολείου-οικογένειας.	
Αθανασία Θεοχάρη, Παρασκευή Κουτσούρα	176
Η διαθεματική εκπαιδευτική προσέγγιση στην ανάπτυξη της δημιουργικότητας στην παιδική ηλικία.	
Κιοσσές Βασίλης, Συμεωνίδου Νάντια, Αλεξίου Καρολίνα	185
Ένας διευκολυντικός παιδαγωγός: μια προσωποκεντρική προσέγγιση.	
Τσιτσανούδη – Μαλλίδη Νικολέττα	197
Προβληματισμοί και προτάσεις για την καλλιέργεια της διεπιστημονικής προσέγγισης της παιδικής ηλικίας με άξονα τη γλώσσα και την κοινωνία	

- Γιαννοπούλου Βασιλική** 211
“Ένα φανταστικό ταξίδι στο Λονδίνο” - Μια εναλλακτική Προσέγγιση της Αγγλικής Γλώσσας στο Νηπιαγωγείο.
- Κωνσταντίνος Καραδημητρίου, Μαρία Σακελλαρίου, Σπύρος Χ. Πανταζής** 219
Το αυθόρμητο παιχνίδι παιδιών προσχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας με παιχνίδια – αντικείμενα σε έναν εσωτερικό χώρο παιχνιδιού
- Καβαλάρη Παρασκευή, Κακανά Δόμνα-Μίκα** 232
Βύθιση/Πλεύση: Διδακτικές πρακτικές των νηπιαγωγών και Αναλυτικό Πρόγραμμα.
- Φωτεινή Βουτσά, Θεοδώρα Αρκούλη** 244
Η Ψυχολογική και Παιδαγωγική προσέγγιση του παιχνιδιού στην προσχολική ηλικία.
- Βαΐα Αγγέλη –Χαράλαμπος Κωνσταντίνου** 256
Διερεύνηση του βαθμού επίτευξης των διδακτικών στόχων στις εργασίες του σχολικού εγχειριδίου της Ιστορίας της Β΄ Γυμνασίου
- ΜΕΡΟΣ 4ο**
- Παιδική Ηλικία και Πρώιμη Εκπαίδευση** 264
- Ζάραγκας Κ. Χαρίλαος** 265
Μελέτη περίπτωσης δραστηριοτήτων λεπτής και αδρής κινητικότητας σε παιδιά προσχολικής ηλικίας.
- Καραγιώργου Ιωάννα, Χατζηγεωργιάδου Σοφία** 283
«Παιδικό Μουσείο Αγάπης», ένα πρόγραμμα ενίσχυσης των μαθησιακών των μαθησιακών εμπειριών των παιδιών, μέσω της συνεργασίας σχολείου-οικογένειας.
- Καρανταΐδου Σταυρούλα** 295
Ανάπτυξη ικανοτήτων γραμματισμού σε παιδιά της πρώτης τάξης του Δημοτικού Σχολείου: Μια μετάβαση από την εμπειρία των παιδιών στην κατανόηση και παραγωγή κειμένων.
- Maria Vlachou, Kafenia Mpotsoглу, Eleni Andreou, Eleni Didaskalou** 310
Bullying/Victimization in Preschool Children: Intrapersonal and Environmental Factors.

Νταλούκα Ελπίδα, Μαρία Παπαδοπούλου, Μαρία Θεοδωρακάκου	324
«Όσο μεγαλώνω μαθαίνω να διαβάζω τον γραπτό κόσμο γύρω μου;» Διερεύνηση των αντιλήψεων των παιδιών προσχολικής ηλικίας για την ανάγνωση	
Ζίφκου Ελισάβετ, Παπαδοπούλου Μαρία, Κακανά Δόμνα-Μίκα	336
Χρώμα + τυπογραφία + εικόνες: τα παιδιά προσχολικής ηλικίας ως νοσηματοδότες πολυτροπικών κειμένων	
ΜΕΡΟΣ 5ο	
Παιδική Ηλικία και Έρευνα	348
Δημητριάδη Σοφία, Παρχαρίδου Χριστίνα, Μπούντρη Πανωραία	349
Διερεύνηση της σύνθεσης της παιδαγωγικής ομάδας των βρεφικών τμημάτων ιδιωτικών παιδικών σταθμών.	
Μπέση Μαρίνα	368
Ατομικός φάκελος αξιολόγησης. Εφαρμογή και αξιοποίηση από τις νηπιαγωγούς.	
Ε. Μουσένα, Μ. Ζέρβα	379
Το παιδαγωγικό κλίμα και η πολυμεθοδική καταγραφή του.	
Καραγιάννη Στυλιανή	391
Ο διαγωνισμός του ΑΣΕΠ: Επαγγελματοποίηση των νηπιαγωγών ή κρατικός έλεγχος;	
Ιωαννίδου Π. Μαρία, Σαμαρά Γραμματική	402
Αξίες ζωής στην προσχολική εκπαίδευση: ένα καινοτόμο πρόγραμμα για την παιδική ηλικία.	
Ιωαννίδου Αικατερίνη, Dr. Καπουλίτσα – Τρούλου Θωμαΐς	414
«Το χαρτί αντέχει τα πάντα» - απόψεις και προτάσεις φοιτητριών Βρεφ/μίας για την ενσωμάτωση στοιχείων της προσέγγισης του Reggio Emilia..	
Λυκομήτρου Σόνια	426
«Η κοινωνική κατασκευή της παιδικής ηλικίας στο λόγο των νηπιαγωγών».	
Λιάκου Ειρήνη, Τσιλιμένη Τασούλα	441
Οι Απόψεις των Παιδιών Προσχολικής Ηλικίας για τα Αγορίστικα και Κοριτσίστικα Βιβλία-Αντικείμενα και η Επίδραση των Βιβλίων Αυτών στη Διατήρηση των Έμφυλων Στερεοτύπων.	

Κουτσομπίνα Βασιλική	452
Ο ρόλος του φύλου στην ανάπτυξη δεξιοτήτων λεπτής κινητικότητας τυπικώς αναπτυσσόμενων και νοητικά καθυστερημένων παιδιών.	
Αρώνη Ελπίς	469
Σεξισμός και Στερεότυπα στις Παιδικές ταινίες Disney.	
Σχίζα Μελοπομένη, Δεληγιάννη Ευαγγελία, Τριανταφύλλου Μαρία	478
Η Πατρική Συμβολή στο Μεγάλωμα των Παιδιών Νηπιακής Ηλικίας	
ΜΕΡΟΣ 6ο	
Παιδική Ηλικία και Τέχνη	489
Ράτσικας Δημήτριος, Γιολάντα Ζιάκα	490
Η καλλιτεχνική δημιουργία ως παιχνίδι για μικρούς και μεγάλους.	
Αραπάκη Πολυξένη, Δέδος Ζήκος	499
Προετοιμάζοντας δασκάλους για την καλλιτεχνική αγωγή στα παιδιά της προσχολικής ηλικίας. Μια συγκριτική διερεύνηση του μαθήματος της καλλιτεχνικής εκπαίδευσης στο Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Αγωγής του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας και του Τμήματος Πλαστικών Τεχνών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.	
Δρ Χριστίνα Ι. Μητσοπούλου	511
Ο μαινόμενος Ορλάντο του Λ. Αριόστο στο «πολύχρωμο παζλ» του Ι. Καλβίνο.	
Αντώνης Βάος, Ζήκος Δέδος	518
Εικαστικές δράσεις στην προσχολική ηλικία στην τυπική και μη τυπική εκπαίδευση: Η περίπτωση του εικαστικού εργαστηρίου του Δήμου Ρίου.	
Μελισσόβα Ζαφειρούλα	527
Η θεατρική τέχνη στη διδακτική διαδικασία αλλόγλωσσων παιδιών: η περίπτωση του Γενερικού θεάτρου στο νηπιαγωγείο.	
Κόνσολας Μάνος, Καμπουροπούλου - Σαββαΐδου Μαρία, Παναγιωτοπούλου Πολυξένη	536
Τέχνη και Προσχολική Εκπαίδευση: Η αξιοποίηση των κυβιστικών έργων για την ανάπτυξη μαθηματικών εννοιών σε μαθητές Νηπιαγωγείου.	

Αραβανή Ευαγγελία, Αμαργιωτάκη Φιλία 549
Ποίηση και Δραματική Τέχνη στο νηπιαγωγείο: Όταν ο ποιητικός λόγος μιλάει με τη γλώσσα του θεάτρου.

ΜΕΡΟΣ 7ο

Παιδική Ηλικία και Νέες Τεχνολογίες 559

Νατσιοπούλου Τριανταφυλλιά, Μελισσά-Χαλικοπούλου Χρυσούλα 560
Ο ηλεκτρονικός υπολογιστής στην προσχολική ηλικία: απόψεις γονέων.

Σεμεντεριάδης Θεμιστοκλής, Τσαμποδήμου Δήμητρα 580
Η τηλεόραση στην καθημερινή ζωή των παιδιών πρωτοσχολικής ηλικίας.

Νικολοπούλου Κλεοπάτρα 591
Εμπόδια χρήσης του υπολογιστή σε τάξεις νηπιαγωγείων: συνεντεύξεις με νηπιαγωγούς.

Αβραάμ Βασιλειάδης 601
Η συμβολή του ιστολογίου στην ανάπτυξη της δημιουργικής γραφής των παιδιών.

Δανηλίδου Ευγενία, Βορβή Ιωάννα, Λιναρδή Ελένη 613
Νέες Τεχνολογίες και πολυμεσικές εφαρμογές στο νηπιαγωγείο. Παιδιά προσχολικής ηλικίας «δημιουργοί» ψηφιακών ιστοριών.

Παγκάλου Ευδοκία, Θαλασσινού Έλσα, Γάκη Ράνια 623
Δημιουργικά βιβλία από μαθητές πολυπολιτισμικών νηπιαγωγείων και συνεργασία μέσω e-twinning.

ΜΕΡΟΣ 8ο

Παιδική Ηλικία - Ομαλότητα και Απόκλιση 636

Ελένη Τσάνταλη 637
Η ταχύτητα και η ακρίβεια κατονομασίας ως δείκτες σύντομης ανίχνευσης μαθησιακών δυσκολιών

Νταλάκας Χαράλαμπος 644
Δυσκολίες μάθησης: Μελέτη περίπτωσης ως λύση προβλήματος

Παπαναστασίου Έμη 660
Αυτισμός και αξιολόγηση παιδιού προσχολικής ηλικίας στο ΚΕΔΔΥ.

- Dr Eleni Maria Kouimtzi, Dr Anastasia Psalti** 668
Pre-school educators' readiness to identify and deal with children at risk for learning disabilities
- Καραβασίλη Νικολέττα, Γώγος Γεώργιος** 684
Επιθετικότητα ιχνογράφημα και παιδί.
- Αικατερίνη Σταύρου** 693
Η αφήγηση ως μέσο για την ανάπτυξη της ψυχοκοινωνικής επάρκειας του αυτιστικού παιδιού.
- Ελένη Τσάνταλη** 707
Η ταχύτητα και η ακρίβεια κατονομασίας ως δείκτες σύντομης ανίχνευσης μαθησιακών δυσκολιών.
- Άννα Μποβολή, Κωνσταντίνος Τσικούρας** 714
Η μετάβαση από το δημοτικό σχολείο στο γυμνάσιο στα πλαίσια της ειδικής αγωγής.

Χρώμα + τυπογραφία + εικόνες: τα παιδιά προσχολικής ηλικίας ως νοηματοδότες πολυτροπικών κειμένων

Ζίφκου Ελισάβετ

Νηπιαγωγός

Παπαδοπούλου Μαρία

Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Π.Τ.Π.Ε., Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Κακανά Δόμνα-Μίκα

Καθηγήτρια στο Π.Τ.Π.Ε. του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας

Τις τελευταίες δεκαετίες τα κείμενα που συναντώνται στον κοινωνικό χώρο έχουν υποστεί σημαντικές αλλαγές στην εμφάνιση αλλά και στη δομή τους. Μία 'επανάσταση' όπως την ορίζει ο Kress (1998) έχει συμβεί στον χώρο της επικοινωνίας, η οποία έχει «εκτοπίσει» τη γραπτή γλώσσα, ως αποκλειστικό μέσο μετάδοσης πληροφορίας. Το οπτικό στοιχείο έχει εισβάλλει σε πολλές περιοχές της δημόσιας επικοινωνίας, όπου στο παρελθόν η γλώσσα ήταν ο μοναδικός και κυρίαρχος τρόπος (Kress & van Leeuwen, 1996). Η συνεχής αύξηση της εικονικότητας του γραπτού μηνύματος εξυπηρετεί ποικίλες ανάγκες, όπως την άμεση και ταχύτερη πρόσληψη του μηνύματος, την πρόσληψή του από αναγνώστες ενδεχομένως μη εξοικειωμένους επαρκώς με τον γλωσσικό κώδικα κ.α.

Το νέο πολιτισμικό τοπίο που προέκυψε την τελευταία δεκαετία στις δυτικού τύπου κοινωνίες είναι και αυτό που ανάγκασε τους επιστήμονες να εισαγάγουν στο λεξιλόγιο τους τον όρο της πολυτροπικότητας (Στάμου, Τρανός, Χατζησαββίδης, 2004 και Χατζησαββίδης, 2005). Η πολυτροπικότητα αναφέρεται στην ποικιλία των σημειωτικών συστημάτων, δηλαδή στην ποικιλία των σημειωτικών τρόπων που διαμορφώνουν τα σύγχρονα κείμενα., και όπως αναφέρουν και οι Kress & van Leeuwen, δεν αποτελεί ένα επιπλέον στοιχείο που πρέπει να ενταχθεί στην ανάλυση της επικοινωνίας, αλλά θεωρείται ουσιαστική και θεμελιώδης παράμετρος νοηματοδότησης κάθε κειμένου (Kress & van Leeuwen, 1996).

Ειδικότερα όσον αφορά στα γραπτά κείμενα, η παρουσία εικόνων, σχεδίων, φωτογραφιών, χρώματος, ποικίλων τυπογραφικών επιλογών κ.α. υπερβαίνει τα όρια της τυπικής ανάγνωσης, εάν αυτή εννοείται ως αποκωδικοποίηση του γραπτού λόγου με τη χρήση γραφο-φωνηματικών αντιστοιχίσεων και οδηγεί στην ανάγκη νέων τρόπων ανάγνωσης των κειμένων. Εφόσον η πολυτροπικότητα των κειμένων είναι μια πραγματικότητα, τα όρια της ανάγνωσης διευρύνονται και το σχολείο θα πρέπει να εκπαιδεύσει ανάλογα τους μαθητές και τις μαθήτριες ώστε να μπορούν να κατανοούν το πλήθος των πολυτροπικών κειμένων που υπάρχουν γύρω τους, να τα αξιολογούν, να τα ερμηνεύουν και, τελικά να τα νοηματοδοτούν με τρόπους οι οποίοι υπερβαίνουν την τυπική ανάγνωση. Ο αναγνώστης των πολυτροπικών κειμένων οφείλει να μηθεί σε μια σειρά γραμματισμών, ξεκινώντας από τον οπτικό (visual literacy), για να μπορέσει να ανταπεξέλθει στο ρόλο του (Γιαννικοπούλου, 2003). Η καλλιέργεια του οπτικού γραμματισμού εξαρτάται από την επαφή και εξοικείωση των παιδιών σε περιβάλλοντα πλούσια σε οπτικά ερεθίσματα, γεγονός που επιβεβαιώνεται και από την έρευνα των Στάμου, Τρανός, Χατζησαββίδης (2004), οι οποίοι αναφέρουν ότι ο γραμματισμός που εμπεριέχεται στα πολυτροπικά κείμενα κατακτιέται αβίαστα από άτομα που ζουν σε περιβάλλον που βομβαρδίζεται από πολυτροπικά κείμενα.

Ωστόσο, εάν η επαφή των παιδιών με πολυτροπικά κείμενα τους επιτρέπει, σε ένα πρώτο επίπεδο, να αντλούν πληροφορίες από αυτά, ο ρόλος του σχολείου στην ουσιαστική διερεύνηση της πολυτροπικότητας των κειμένων, παραμένει ιδιαίτερα σημαντικός. Ειδικά για το παιδί, το οποίο ως υποκείμενο είναι περισσότερο επιδεκτικό των επιδράσεων του περιβάλλοντος απ' ό,τι ο ενήλικας, η υπόθεση αυτή παίρνει ακόμη μεγαλύτερη αξία (Χατζησαββίδης & Γαζάνη, 2005).

Ειδικότερα, έρευνες με παιδιά προσχολικής και πρωτοσχολικής ηλικίας έδειξαν ότι τα παιδιά μπορούν, εφόσον εκπαιδευτούν, να χειρίζονται κείμενα πλούσια σε οπτικά χαρακτηριστικά, γεγονός που, ενίοτε, τα καθιστά πιο ικανούς αναγνώστες σε σχέση με τους ενήλικες (Agizpe & Styles, 2003). Σχετική είναι και η έρευνα της Γιαννικοπούλου (2004), η οποία έδειξε ότι τα παιδιά προσχολικής ηλικίας φάνηκαν να είναι εξοικειωμένα με τον οπτικό γραμματισμό και την πολυτροπικότητα των γραπτών κειμένων πολύ πριν μάθουν να διαβάζουν, καθώς και με τις οπτικές συμβάσεις που υπάρχουν στα κείμενα των βιβλίων και των περιοδικών τους.

Όσον αφορά τα παιδιά, όπως αναφέρει και η Pantaleo, είναι απαραίτητο να διδάσκονται τον τρόπο προσέγγισης και ερμηνείας των οπτικών χαρακτηριστικών ή και των ποικίλων τροποποιήτων, ενώ εξίσου σημαντικό είναι να τους δίνεται χρόνος να σχολιάσουν τα πολυτροπικά στοιχεία που συναντούν σε ένα κείμενο, καθώς και τις σχέσεις αλληλεπίδρασης ανάμεσα στο κείμενο και την εικόνα (Pantaleo, 2005).

Άλλες έρευνες για την αξιοποίηση της πολυτροπικότητας των κειμένων από παιδιά προσχολικής ηλικίας έδειξαν ότι τα διάφορα σημειωτικά συστήματα που συλλειτουργούν με τη γλώσσα σε οικεία κείμενα για παιδιά προσχολικής ηλικίας δείχνουν να επηρεάζουν απόλυτα τη σύλληψη και συγκράτηση της γραπτής πληροφορίας, ενώ το σύστημα που φαίνεται να συνεισφέρει τα μέγιστα είναι το τυπογραφικό (Παπαδοπούλου, 2001). Όταν το γραπτό κείμενο αποστερηθεί των άλλων συστημάτων, η αναζήτηση της πληροφορίας δυσχεραίνεται και χρειάζονται κατάλληλες δραστηριότητες για να εξομαλυνθεί. Η συμβολή των συλλειτουργούντων συστημάτων επιβεβαιώθηκε και από έρευνα της Γιαννικοπούλου (2004), η οποία ανέφερε ότι τα παιδιά προσχολικής ηλικίας, αν και δεν κατείχαν την τυπική αναγνωστική δεξιότητα, προσεγγίζαν το γραπτό κείμενο ολιστικά και βασίζονταν περισσότερο στα συλλειτουργούντα με τη γραφή σημειωτικά συστήματα, και λιγότερο στο γραπτό λόγο. Τέλος, έρευνα με τίτλους εικονογραφημένων βιβλίων για παιδιά προσχολικής ηλικίας έδειξε ότι τα παιδιά προσχολικής και πρωτοσχολικής ηλικίας ερμηνεύουν την ύπαρξη οπτικών στοιχείων στα κείμενα τους, βασισμένα κυρίως στην εικονογράφηση και λιγότερο στη γραπτή πληροφορία. Το χρώμα της γραμματοσειράς και μετά η παρουσία εικόνων αποτελούν τον πιο εύκολα αναγνωρίσιμο και ερμηνεύσιμο τρόπο από τα παιδιά (Παπαδοπούλου, Ποιμενίδου, Κούκα, 2010)

1. Σκοπός της έρευνας

Η παρούσα έρευνα επιχείρησε να διερευνήσει εάν τα παιδιά προσχολικής ηλικίας, που δεν κατέχουν την τυπική αναγνωστική δεξιότητα, μπορούν να ανιχνεύσουν πολυτροπικά στοιχεία που υπάρχουν σε σύγχρονα κείμενα -και συγκεκριμένα σε απόσπασμα από εικονογραφημένο παιδικό βιβλίο- και εάν μπορούν να αξιοποιήσουν τα στοιχεία αυτά ώστε να κατανοήσουν ή να εκφράσουν υποθέσεις για το περιεχόμενο της λεκτικής πληροφορίας.

Συγκεκριμένα, η έρευνα επιδιώκει να δείξει εάν τα παιδιά της συγκεκριμένης ηλικιακής ομάδας μπορούν να κατανοήσουν ή να κάνουν υποθέσεις για το περιεχόμενο της λεκτικής πληροφορίας που τους δίνεται κάθε φορά, βασιζόμενα σε ποικίλους τρόπους που συνυπάρχουν σε πολυτροπικά κείμενα, όπως την εικονογράφηση, τις ιδιαίτερες τυπογραφικές επιλογές (το

μέγεθος και το χρώμα της γραμματοσειράς, την έντονη γραφή, τη διαστήχωση, το μήκος της αράδας κλπ). Επίσης, αναζητήθηκαν οι κυρίαρχοι τρόποι που χρησιμοποιούνται από τα παιδιά για να νοηματοδοτήσουν τα κείμενα, αλλά και να εικάσουν τη λεκτική πληροφορία. Τέλος, διερευνήθηκε εάν υπάρχουν διαφορές ως προς το φύλο (αγόρια- κορίτσια) και την ηλικία (νήπια-προνήπια) σχετικά με τα παραπάνω ερωτήματα.

2. Δείγμα

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε τέσσερα δημόσια Νηπιαγωγεία της πόλης του Βόλου και σε ένα δημόσιο Νηπιαγωγείο της Αγριάς του Νομού Μαγνησίας και διήρκεσε τρεις μήνες (Μάρτιος-Απρίλιος-Μάιος 2011). Συμμετείχαν συνολικά σαράντα έξι παιδιά, εκ των οποίων τα είκοσι πέντε (25) ήταν νήπια και τα είκοσι ένα (21) προνήπια.

Η επιλογή του δείγματος έγινε με βάση τα κάτωθι κριτήρια: τα παιδιά δεν παρουσίαζαν μαθησιακές δυσκολίες και οποιοδήποτε άλλο πρόβλημα στην γνωστική τους ανάπτυξη, μπορούσαν να χειρίζονται σε ικανοποιητικό βαθμό την ελληνική γλώσσα και δεν κατείχαν την τυπική αναγνωστική δεξιάτητα.

3. Υλικό της έρευνας

Ως εργαλείο συλλογής δεδομένων στην έρευνα χρησιμοποιήθηκε μία άσκηση αντιστοίχισης, το υλικό της οποίας αντλήθηκε από το εικονογραφημένο βιβλίο, "Εγώ + εσύ= μαζί. Η τέχνη του να είσαι γιαγιά". Η σελίδα στην αρχική της μορφή περιελάμβανε εικόνες και κάτω απ' αυτές υπήρχαν φράσεις που επεξηγούσαν τι έδειχναν οι εικόνες. Οι φράσεις αυτές ήταν κατασκευασμένες από μία σύνθεση διαφόρων τρόπων. Το πρώτο μέρος τους ήταν με τυπική γραμματοσειρά μαύρου χρώματος, ενώ το δεύτερο μέρος που προσδιόριζε εννοιολογικά το πρώτο ήταν κατασκευασμένο με επιλογές χρώματος, τυπογραφίας, διάταξης, διαστήχωσης, οι οποίες απέκλιναν από την τυπική μορφή και απέδιδαν εικονιστικά το γλωσσικό περιεχόμενο της εικόνας. Για την δημιουργία της αντιστοίχισης, απομονώθηκαν οι εικόνες από τις αντίστοιχες φράσεις τους. Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν να διερευνήσουμε εάν τα παιδιά θα μπορούσαν να συνδέσουν την κάθε εικόνα με την φράση της, βασιζόμενα στα πολυτροπικά στοιχεία της κάθε φράσης.

Η πρώτη εικόνα παρουσίαζε μία τούρτα με ένα κεράκι και η αντίστοιχη φράση της ήταν "η χώρα των γενεθλίων". Το ιδιαίτερο στοιχείο που είχε η φράση, ήταν ότι το γράμμα "ι" ήταν μεγαλύτερου μεγέθους από τα υπόλοιπα και ο τόνος του ήταν κίτρινος, όπως και η φλόγα στο κεράκι της εικόνας.

η χώρα των γενεθλίων

Η δεύτερη εικόνα παρουσίαζε ζευγάρια ποδιών να χορεύουν και χέρια που κουνιούνταν και η αντίστοιχη φράση της έγραφε "η χώρα του χορού". Το στοιχείο της φράσης που παρέπεμπε σε κίνηση και χορό, ήταν ο σχεδιασμός των γραμμάτων της τελευταίας λέξης, που αναφέρονταν στον χορό, τρεις φορές σε διαφορετικές οριζόντιες σειρές σε γωνία απόκλισης από την νοητή ευθεία της υπόλοιπης πρότασης περίπου 30ο (οριζόντια με μικρή άνω απόληξη του τελευταίου γράμματος). Παρουσίαζε δηλαδή παραβίαση της τυπικής διαστίχωσης του κειμένου και οδηγούσε σε αλλαγή της αράδας.

η χώρα του χορού

Η τρίτη εικόνα παρουσίαζε ένα χριστουγεννιάτικο δέντρο και η αντίστοιχη φράση της έγραφε "η χώρα των Χριστουγέννων". Η ιδιαιτερότητα της φράσης βρισκόταν στο χρώμα της γραμματοσειράς. Τα μισά γράμματα της λέξης "Χριστούγεννα" ήταν πράσινου χρώματος και τα υπόλοιπα κόκκινου, όπως ακριβώς ήταν και τα χρώματα που είχε και το δέντρο στην εικόνα.

η χώρα των Χριστουγέννων

Η τέταρτη εικόνα ήταν όλη μαύρη και φάνινονταν μόνο δύο μάτια. Η αντίστοιχη φράση της ήταν "η χώρα του σκοταδιού" και το ιδιαίτερο στοιχείο που είχαν τα γράμματα, ήταν ότι το ενδότερο των γραμμάτων: ο, σ, α και δ ήταν πλήρες χωρίς κενό.

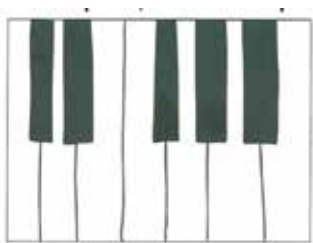
η χώρα του σκοταδιού

Η πέμπτη εικόνα παρουσίαζε έναν ήλιο και η αντίστοιχη φράση της ήταν "η χώρα του φωτός". Η ιδιαιτερότητα της φράσης βρισκόταν στο χρώμα της γραμματοσειράς, το οποίο άλλαζε σταδιακά. Τα χρώματα των γραμμάτων ήταν μόνο θερμά, και κυρίως το κίτρινο και οι αποχρώσεις του, δηλαδή το κόκκινο και το πορτοκαλί, όλα χρώματα που παραπέμπουν στον ήλιο.

η χώρα του φωτός

Η τελευταία εικόνα παρουσίαζε ένα πιάνο και η αντίστοιχη φράση της ήταν "η χώρα της μουσικής". Η ιδιαιτερότητα της φράσης βρισκόταν στο γράμμα "ο" το οποίο είχε αντικατασταθεί από μία νότα, η οποία παρέπεμπε στην μουσική και το πιάνο, όπως και στη μετακίνηση της λέξης από την τυπική ευθεία. Παρουσίαζε δηλαδή παραβίαση της τυπικής διαστήχωσης, το ενδότερο του γράμματος ήταν πλήρες και αλλοιωμένο, ώστε να παραπέμπει σε μουσική νότα.

η χώρα της μουσικής

3. Μέθοδος

Τα δεδομένα συλλέχθηκαν με ατομικές συνεντεύξεις και είχαν ποσοτικά και ποιοτικά χαρακτηριστικά. Από την εφαρμογή του εργαλείου της έρευνας συλλέχθηκαν ποσοτικά δεδομένα της έρευνας, ενώ από τις ατομικές ημιδομημένες συνεντεύξεις αναζητήθηκαν οι ερμηνείες των παιδιών που οδήγησαν στις επιλογές τους. Η συνολική διάρκεια απασχόλησης κάθε παιδιού στην έρευνα ήταν κατά μέσο όρο δεκαπέντε με είκοσι λεπτά. Όλες οι συνεντεύξεις καταγράφηκαν σε ηλεκτρονικά αρχεία και στη συνέχεια ακολούθησε απομαγνητοφώνηση για την επεξεργασία τους.

4. Αποτελέσματα

Τα δεδομένα που συλλέχθηκαν, αναλύθηκαν τόσο ποιοτικά, όσο και ποσοτικά. Σε πρώτο επίπεδο, οι απαντήσεις των παιδιών (λανθασμένες και σωστές) καταμετρήθηκαν και δημιουργήθηκαν γραφικές αναπαραστάσεις με τιμές σε ποσοστά επί τοις εκατό, ώστε να διευκολύνεται οπτικά η ανάγνωση τους. Σε δεύτερο επίπεδο, αναλύθηκαν οι παράγοντες που διαμόρφωσαν τις απαντήσεις των παιδιών, εάν δηλαδή τα παιδιά αντιστοιχούσαν την κάθε εικόνα με μια φράση βασιζόμενα είτε στην τυπογραφία αυτής, είτε στο χρώμα της γραμματοσειράς της, είτε στα γράμματα από τα οποία αποτελούνταν, είτε σε κάποιο άλλο παράγοντα. Στις

περιπτώσεις που τα παιδιά βασίστηκαν σε παραπάνω από έναν παράγοντες στις αιτιολογήσεις τους, λήφθηκαν υπ' όψιν όλοι οι παράγοντες.

A/A	Εικόνες	Σωστές απαντήσεις	Παράγοντες αιτιολόγησης
1		65%	61% τυπογραφία
2		54%	29% τυπογραφία
3		63%	40% χρώμα- 40% γράμματα
4		65%	87% χρώμα
5		83%	77% χρώμα
6		59%	70% τυπογραφία

Πίνακας 1. Ορθές απαντήσεις και αιτιολογήσεις

A/A	Εικόνες	Λανθασμένες απαντήσεις	Παράγοντες αιτιολόγησης
1		35%	47% χρώμα
2		46%	60% χρώμα
3		37%	39% άλλο
4		35%	38% άλλο
5		17%	49% άλλο
6		41%	47% άλλο

Πίνακας 2. Λανθασμένες απαντήσεις και αιτιολογήσεις

Όσον αφορά την 1η εικόνα (εικόνα τούρτας), το 65% των παιδιών την αντιστοίχισε σωστά με την φράση "η χώρα των γενεθλίων". Από το σύνολο των παιδιών που έκαναν σωστά την αντιστοίχιση, το 61% βασίστηκε στον παράγοντα της τυπογραφίας, το 33% στο χρώμα της γραμματοσειράς που είχε η φράση "η χώρα των γενεθλίων", το 6% βασίστηκε σε άλλο παράγοντα για να κάνει την αντιστοίχιση, ενώ κανένα παιδί δεν στηρίχθηκε στα γράμματα της φράσης. Από το 35% των παιδιών που έκαναν λάθος την αντιστοίχιση, το 6% βασίστηκε στον παράγοντα της τυπογραφίας, το 47% στο χρώμα της γραμματοσειράς που είχε η φράση, το 12% στηρίχθηκε στα γράμματα από τα οποία αποτελούνταν οι λέξεις της φράσης, ενώ το 35% βασίστηκε σε άλλο παράγοντα για να κάνει την αντιστοίχιση.

Στη 2η εικόνα (εικόνα χορού), το 54% των παιδιών την αντιστοίχισε σωστά με την φράση "η χώρα του χορού". Από το σύνολο των παιδιών που έκαναν σωστά την αντιστοίχιση, το 29% βασίστηκε στον παράγοντα της τυπογραφίας, το 21% στο χρώμα της γραμματοσειράς που είχε η φράση "η χώρα του χορού", το 25% βοηθήθηκε από τα γράμματα της φράσης ενώ το 25% βασίστηκε σε άλλο παράγοντα για να κάνει την αντιστοίχιση. Από το 46% των παιδιών που έκαναν λάθος την αντιστοίχιση, το 60% βασίστηκε στο χρώμα της γραμματοσειράς που είχε η φράση, το 40% βασίστηκε σε άλλο παράγοντα για να κάνει την αντιστοίχιση, ενώ κανένα παιδί δεν στηρίχθηκε στην τυπογραφία της φράσης και στα γράμματα της.

Όσον αφορά την 3η εικόνα (εικόνα χριστουγεννιάτικου δέντρου), το 63% των παιδιών την αντιστοίχισε σωστά με την φράση "η χώρα των Χριστουγέννων". Από αυτά, κανένα δεν βασίστηκε στον παράγοντα της τυπογραφίας, το 40% στηρίχθηκε στο χρώμα της γραμματοσειράς που είχε η φράση "η χώρα των Χριστουγέννων", το 40% βοηθήθηκε από τα γράμματα της φράσης, ενώ το 20% βασίστηκε σε άλλο παράγοντα για να κάνει την αντιστοίχιση. Από το 37% των παιδιών που έκαναν λάθος την αντιστοίχιση, το 22% βασίστηκε στον παράγοντα της τυπογραφίας της φράσης, εξίσου το 22% στο χρώμα της γραμματοσειράς που είχε η φράση, το 17% στηρίχθηκε στα γράμματα των λέξεων, ενώ το υπόλοιπο 39% βασίστηκε σε άλλο παράγοντα για να κάνει την αντιστοίχιση.

Την 4η εικόνα (εικόνα σκοταδιού), τα παιδιά την αντιστοίχισαν ορθά με την φράση "η χώρα του σκοταδιού" σε ποσοστό 65% στηριγμένα κυρίως στο χρώμα της γραμματοσειράς (87%), το 10% βοηθήθηκε από τα γράμματα της φράσης, το 3% βασίστηκε σε άλλο παράγοντα για να κάνει την αντιστοίχιση, ενώ κανένα παιδί δεν βασίστηκε στον παράγοντα της τυπογραφίας. Από το 35% των παιδιών που έκαναν λάθος την αντιστοίχιση, το 31% βασίστηκε στο χρώμα της γραμματοσειράς που είχε η φράση όπως και στα γράμματα των λέξεων της φράσης, το 38% στηρίχθηκε σε άλλο παράγοντα για να κάνει την αντιστοίχιση, ενώ κανένα παιδί δεν βασίστηκε στην τυπογραφία της φράσης.

Όσον αφορά την 5η εικόνα (εικόνα ήλιου), το 83% των παιδιών την αντιστοίχισε σωστά με την φράση "η χώρα του φωτός". Από αυτό το ποσοστό, 77% των παιδιών στηρίχθηκαν στο χρώμα της γραμματοσειράς που είχε η φράση "η χώρα του φωτός", το 5% βοηθήθηκε από τα γράμματα της φράσης, το 18% βασίστηκε σε άλλο παράγοντα για να κάνει την αντιστοίχιση, ενώ κανένα παιδί δεν βασίστηκε στον παράγοντα της τυπογραφίας. Από το 17% των παιδιών που έκαναν λάθος την αντιστοίχιση, το 13% βασίστηκε στον παράγοντα της τυπογραφίας, το 25% στο χρώμα της γραμματοσειράς που είχε η φράση, το 13% στα γράμματα από τα οποία αποτελούνταν οι λέξεις της φράσης, ενώ το 49% στηρίχθηκε σε άλλο παράγοντα για να κάνει την αντιστοίχιση.

Την 6η εικόνα (εικόνα πιάνου), τα παιδιά την αντιστοίχισαν ορθά με την φράση "η χώρα της μουσικής" σε ποσοστό 59%. Από αυτά, το 70% βασίστηκε στον παράγοντα της τυπογραφίας, το 23% στο χρώμα της γραμματοσειράς που είχε η φράση "η χώρα της μουσικής", το 7% βασίστηκε σε άλλο παράγοντα για να κάνει την αντιστοίχιση, ενώ κανένα παιδί δεν βασίστηκε στα γράμματα της φράσης. Από το 41% των παιδιών που έκαναν λάθος την αντιστοίχιση, το 11% βασίστηκε στην τυπογραφία της φράσης, το 42% στο χρώμα της γραμματοσειράς, το 47% βασίστηκε σε άλλο παράγοντα για να κάνει την αντιστοίχιση, ενώ κανένα παιδί δεν στηρίχθηκε στα γράμματα της φράσης.

Εικόνες	Σωστές απαντήσεις	αγόρια	κορίτσια	νήπια	προνήπια
	30/46	14	16	16	14
	25/46	14	11	16	9
	29/46	14	15	17	12
	30/46	12	18	17	13
	38/46	15	23	21	17
	27/46	13	14	16	11

Πίνακας 3. Κατανομή ορθών απαντήσεων σύμφωνα με τη μεταβλητή του φύλου και της ηλικίας

Από τα παιδιά που έκαναν σωστά την αντιστοίχιση, υπολογίστηκε και η μεταβλητή του φύλου και της ηλικίας στις απαντήσεις τους. Όσον αφορά τη μεταβλητή του φύλου, αξίζει να σημειώσουμε ότι τα κορίτσια είχαν καλύτερες επιδόσεις στην άσκηση της αντιστοίχισης για όλες τις εικόνες, εκτός μόνο από την εικόνα του χορού, στην οποία τα αγόρια του δείγματος σημείωσαν καλύτερη επίδοση. Όσον αφορά τη μεταβλητή της ηλικίας, αξίζει να σημειώσουμε

ότι για όλες τις εικόνες και τις φράσεις της αντιστοίχισης τα νήπια του δείγματος είχαν καλύτερες επιδόσεις σε σχέση με τα προνήπια.

5. Συμπεράσματα

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα που συλλέχθηκαν για την άσκηση της αντιστοίχισης φαίνεται ότι τα παιδιά προσχολικής ηλικίας εντοπίζουν τα πολυτροπικά στοιχεία που φέρει η γλωσσική πληροφορία και τα χρησιμοποιούν για να κάνουν υποθέσεις για το περιεχόμενο αυτής. Τα παιδιά δηλαδή στην προσπάθειά τους να καταλάβουν ποιο μπορεί να είναι το περιεχόμενο των φράσεων που τους δόθηκαν, χρησιμοποίησαν τα πολυτροπικά στοιχεία που έφεραν αυτές (το κίτρινο χρώμα στα γράμματα για τη φράση "η χώρα του φωτός", τα έντονα μαυρισμένα γράμματα για τη φράση "η χώρα του σκοταδιού", τα κόκκινα και πράσινα γράμματα για τη φράση "η χώρα των Χριστουγέννων", την αντικατάσταση του γράμματος "ο" με νότα για τη φράση "η χώρα της μουσικής", το γράμμα "ι" σχεδιασμένο με τρόπο που να μοιάζει με κερί για τη φράση "η χώρα των γενεθλίων" και τη λέξη "χορού" που ήταν σχεδιασμένη με τρόπο που να δηλώνει κίνηση για τη φράση "η χώρα του χορού").

Η πιο αναγνωρίσιμη φράση ήταν, σύμφωνα με τα αποτελέσματα, "η χώρα του φωτός" που τα παιδιά καλούσαν να την αντιστοιχίσουν με την εικόνα του ήλιου. Το 83% των παιδιών έκανε σωστά την αντιστοίχιση και το 77% αυτών χρησιμοποίησε, όπως αναμέναμε, το χρώμα της γραμματοσειράς (κίτρινο) για να την αντιστοιχίσει με τον κίτρινο ήλιο της εικόνας.

Αρκετά αναγνωρίσιμες ήταν και οι φράσεις "η χώρα των γενεθλίων" και "η χώρα του σκοταδιού" με ποσοστό 65%, αλλά και η φράση "η χώρα των Χριστουγέννων" με ποσοστό 63%. Όπως αναμέναμε, τα παιδιά αντιστοιχισαν την φράση "η χώρα των γενεθλίων" με την εικόνα της τούρτας, βασιζόμενα στην τυπογραφία της (το γράμμα "ι" σχεδιασμένο σαν κεράκι) σε ποσοστό 61%, τη φράση "η χώρα του σκοταδιού" με την μαύρη εικόνα, βασιζόμενα στο χρώμα των γραμμάτων της σε ποσοστό 87% και τη φράση "η χώρα των Χριστουγέννων" με την εικόνα του χριστουγεννιάτικου δέντρου, βασιζόμενα εξίσου στο χρώμα των γραμμάτων (πράσινα και κόκκινα) αλλά και στα ίδια τα γράμματα, σε ποσοστό 40%.

Λιγότερο αναγνωρίσιμες ήταν οι φράσεις "η χώρα της μουσικής" και "η χώρα του χορού", με ποσοστά 59% και 54% αντίστοιχα. Παρ' όλα αυτά, για να αντιστοιχίσουν τα παιδιά τη φράση "η χώρα της μουσικής" με την εικόνα του πιάνου βασίστηκαν στην ιδιαίτερη τυπογραφία της φράσης (αντικατάσταση του "ο" με μια νότα) σε ποσοστό 70%, ενώ για να αντιστοιχίσουν τη φράση "η χώρα του χορού" με την εικόνα που έδειχνε ανθρώπους να χορεύουν, βασίστηκαν και πάλι στην τυπογραφία της φράσης (τα γράμματα ήταν σχεδιασμένα με τρόπο που να δηλώνει κίνηση) σε ποσοστό 29%.

Τα παιδιά που έκαναν λάθος την αντιστοίχιση, όπως παρουσιάζουν τα αποτελέσματα, βασίστηκαν κυρίως σε άλλους παράγοντες, πέραν της τυπογραφίας, του χρώματος της γραμματοσειράς και των γραμμάτων των λέξεων, και ίσως αυτός είναι και ο λόγος που δεν κατάφεραν να ταιριάξουν σωστά τις φράσεις με τις αντίστοιχες εικόνες. Παρατηρήθηκε δηλαδή η τάση να μετρούν τον αριθμό των γραμμάτων των φράσεων, να παρατηρούν το μέγεθος των λέξεων, ή ακόμα και να χρησιμοποιούν κάποιες από τις γνώσεις που είχαν για τις γραφοφωνηματικές αντιστοιχίσεις, χρησιμοποιούσαν δηλαδή ως κριτήριο επιλογής το πρώτο γράμμα της φράσης, ενώ σε περίπτωση όμοιων γραμμάτων, τα παιδιά χρησιμοποιούσαν το συνδυασμό πρώτου και δεύτερου γράμματος, για να βρουν ποια φράση αντιστοιχεί με ποια εικόνα. Οι παραπάνω στρατηγικές αναμενόταν ότι δεν θα βοηθούσαν τα παιδιά να κάνουν σωστά την αντιστοίχιση, παρ' όλα αυτά είναι στρατηγικές που χρησιμοποιούνται από τα παιδιά

της συγκεκριμένης ηλικιακής ομάδας στην προσπάθεια τους να προσεγγίσουν τον γραπτό λόγο, όπως παρατηρήθηκε και σε άλλες έρευνες (Παπαδοπούλου, 2001, Παπαδοπούλου & Ποιμενίδου, 2004).

Τα νήπια είχαν σε όλες τις φράσεις καλύτερες επιδόσεις σε σχέση με τα προνήπια. Τα ποσοστά επιτυχίας δηλαδή των νηπίων ήταν μεγαλύτερα από αυτά των προνηπίων για όλη την άσκηση της αντιστοιχίσης. Όσον αφορά τη μεταβλητή του φύλου, αξίζει να αναφέρουμε ότι τα κορίτσια του δείγματος είχαν καλύτερες επιδόσεις σχεδόν σε όλες τις φράσεις της άσκησης σε σχέση με τα αγόρια.

Συνοψίζοντας, τα παιδιά για τις τρεις (η χώρα του φωτός, η χώρα των Χριστουγέννων, η χώρα του σκοταδιού) από τις έξι φράσεις βασίστηκαν στο χρώμα της γραμματοσειράς τους, και για τις υπόλοιπες τρεις (η χώρα των γενεθλίων, η χώρα της μουσικής, η χώρα του χορού) βασίστηκαν στην ιδιαίτερη τυπογραφία τους. Το χρώμα και η τυπογραφία των φράσεων, δηλαδή, αποδείχθηκαν εξίσου κυρίαρχοι τρόποι στην προσπάθεια των παιδιών να αντιστοιχίσουν την κάθε φράση με την αντίστοιχη εικόνα της. Η παραπάνω θέση για τη δύναμη του χρώματος και του σημαντικού ρόλου που διαδραματίζει στην σύλληψη του νοήματος, αλλά και της τυπογραφίας ως σύστημα που καθορίζει σε μεγάλο βαθμό την κατανόηση και τη συγκράτηση της γραπτής πληροφορίας, υποστηρίζεται και από τα αποτελέσματα άλλων ερευνών (Παπαδοπούλου, 2001. Παπαδοπούλου, Κούκα & Ποιμενίδου, 2010).

Συμπερασματικά, θα μπορούσε κανείς να υποστηρίξει ότι ο οπτικός γραμματισμός θεωρείται επαρκώς ανεπτυγμένος στα παιδιά προσχολικής ηλικίας, σε σχέση με τη διάδοση και χρήση του στο σύγχρονο επικοινωνιακό περιβάλλον. Τα παιδιά έχουν την τάση να ανιχνεύουν το οπτικό μήνυμα και η εκπαίδευσή τους σε ένα διαρκώς αυξανόμενο πολυτροπικό τοπίο θα μπορούσε να συμβάλει στην διεύρυνση της τάσης αυτής.

Η παραπάνω θέση όμως δεν βρίσκει συχνά ανταπόκριση στα πλαίσια της εκπαίδευσης, γεγονός που επισημαίνεται και από τους Kress & van Leeuwen, οι οποίοι υποστηρίζουν ότι αν και η εικόνα είναι τώρα τουλάχιστον τόσο ισχυρή όσο και η λέξη, αυτή η αναγνώριση δεν έχει γίνει κατανοητή από τους ιθύνοντες, ιδιαίτερα εκείνους που εμπλέκονται στην εκπαίδευση (Kress & van Leeuwen, 1996). Υπάρχει γενικά η τάση στους εκπαιδευτικούς να δίνουν μεγαλύτερη βαρύτητα στις δραστηριότητες της ανάγνωσης και της γραφής και πολύ λιγότερη σε οτιδήποτε σχετίζεται με την εικόνα και τον οπτικό γραμματισμό. Πέρα από την κατάκτηση της ανάγνωσης και της γραφής, ιδιαίτερα χρήσιμο θα ήταν να γίνονται προσπάθειες και για την καλλιέργεια του οπτικού γραμματισμού στα παιδιά.

Όπως παρουσιάζουν και τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας, η δύναμη της εικόνας είναι πολύ μεγάλη, και τα παιδιά θα πρέπει να μάθουν να "διαβάζουν" τις εικόνες και να αξιοποιούν όλους τους σημειωτικούς τρόπους για να κατανοούν ευκολότερα την γλωσσική πληροφορία. Θα ήταν ιδιαίτερα χρήσιμο να εξασκούνται τα παιδιά στη χρήση, την ανάλυση και την παραγωγή πολυτροπικών κειμένων, καθώς το περιβάλλον στο οποίο ζουν και αλληλεπιδρούν, κατακλύζεται κυρίως από κείμενα τα οποία φέρουν πληθώρα σημειωτικών τρόπων για τη μετάδοση του μηνύματος τους. Όπως ήδη έχουμε αναφέρει, οι ανάγκες της κοινωνίας έχουν αλλάξει και οι άνθρωποι θα πρέπει να καταστούν οπτικά εγγράμματοι, μέσω της εκπαίδευσης, για να μπορούν να "διαβάζουν" τον κόσμο γύρω τους.

6. Βιβλιογραφία

Ελληνική βιβλιογραφία

Γιαννικοπούλου, Α. Α. (2003). Τα μαθηματικά στην κοινωνία της εικόνας: Μαθηματικά σύμβολα σε πολυτροπικά, μη μαθηματικά κείμενα. Στα Πρακτικά 20ου Συνεδρίου Μαθηματικής Παιδείας. Η Διαδρομή του Παιδιού στα Μαθηματικά από την Προσχολική Ηλικία μέχρι την Ενηλικίωση. Εκδ. Ελληνικής Μαθηματικής Εταιρείας. (σελ. 443-455)

Γιαννικοπούλου, Α. Α. (2004). Ανάγνωση λογότυπων από παιδιά προσχολικής ηλικίας. Οπτικός vs Λεκτικός γραμματισμός, ελληνικό vs λατινικό αλφάβητο. Στο Π. Παπούλια-Τζελέπη & Ε. Τάφα. Γλώσσα και Γραμματισμός στη Νέα Χιλιετία. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα..

Παπαδοπούλου, Μ. (2001). Η εξοικείωση με την ελληνική γραφή παιδιών προσχολικής ηλικίας μέσω της αξιοποίησης των συλλειτουργούντων με τη γραφή σημειολογικών συστημάτων. Στο Α. Χαραλαμπίδης & Μ. Καραλή, (επιμ.). Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα, Πρακτικά της 21ης Ετήσιας Συνάντησης του Τομέα Γλωσσολογίας, της Φιλοσοφικής Σχολής, του Α.Π.Θ., Θεσσαλονίκη, (σσ. 574-584).

Παπαδοπούλου, Μ., Ποιμενίδου, Μ. (2004). Διαβάζουμε τα γράμματα ή τα μετράμε; Οι στρατηγικές των παιδιών προσχολικής ηλικίας για να προσεγγίζουν ένα γραπτό κείμενο. Στο Ν. Ζούκης, & Θ. Μητάκος (επιμ.). Πρακτικά 3ου Πανελληνίου Συνεδρίου Παιδαγωγικής Εταιρείας Ελλάδος, Ελληνική Παιδαγωγική και Εκπαιδευτική Έρευνα. (ηλεκτρονική μορφή). Ανακτήθηκε από: http://www.pee.files/papadoporoyloy_pimenidouy_1.htm

Παπαδοπούλου, Μ., Κούκα, Α., Ποιμενίδου, Μ. (2010). Προσεγγίζοντας το νόημα σε εξώφυλλα παιδικών βιβλίων: Μια έρευνα σε παιδιά 4-7 ετών. Στο Π. Παπούλια- Τζελέπη, & Α. Φτερινιάτη (επιμ.). Πρακτικά συνεδρίου Γραφή και Γραφές στον 21ο αιώνα: Η πρόκληση για την εκπαίδευση. Ψηφιακή έκδοση.

Στάμου, Φ., Τρανός, Τ., Χατζησαββίδης, Σ. (2004). Η «ανάγνωση» και η «παραγωγή» πολυτροπικότητας σε μαθησιακό περιβάλλον: πρώτες διαπιστώσεις από μια διδακτική εφαρμογή. Στο: Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα, Πρακτικά της 24ης Συνάντησης του Τομέα Γλωσσολογίας, του Α.Π.Θ. Θεσσαλονίκη, (σσ. 666-672).

Χατζησαββίδης, Σ. (2005). Λόγος και εικόνα στον ημερήσιο ελληνικό τύπο: διερεύνηση του βαθμού και των χαρακτηριστικών της πολυτροπικότητας. Στα Πρακτικά της Ημερίδας «Εικόνα και λόγος στα Media» (ηλεκτρονική μορφή).

Χατζησαββίδης, Σ., Γαζάνη, Ε. (2005). Πολυτροπικός και μονοτροπικός/ εικονικός λόγος: από την πρόσληψη στην κατασκευή του παιδικού υποκειμένου. Στο Ο. Κωνσταντινίδου-Σέμογλου (επιμ.). Εικόνα και Παιδί. Θεσσαλονίκη: cannot not design publications, (σσ. 25-36).

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

Arizpe, E. and Styles, M. (2003). Children Reading Pictures. Interpreting visual texts. London and New York: Routledge Falmer.

Kress, G. (1998). Multimodality. In the New London Group (eds). Multiliteracies: The design of Social Futures. London: Palmer Press.

Kress, G. & Leeuwen, Th. Van (1996). Reading Images: The Grammar of Visual Design. London: Routledge.

Pantaleo, S. (2005). "Reading" Young Children's Visual Texts. Early Childhood Research

and Practice, 7(1), ανακτήθηκε στις 10/01/2011 από την ιστοσελίδα <http://ecrp.uiuc.edu/v7n1/pantaleo.html>

Yannicopoulos, A. A. (2004). Visual aspects of written texts: Preschoolers view comics. L1-Educational Studies in Language and Literature, 4, 169-181.

Εικονογραφημένα παιδικά βιβλία

Μαραντίδου, Χ. (2010). Εγώ + εσύ = μαζί. Η τέχνη του να είσαι γιαγιά. Εικ. Χ. Μαραντίδου. Αθήνα: Πάπυρος.